

УДК 343.98

Світлана Олександрівна КНИЖЕНКО,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри криміналістики

та судової експертології факультету № 1

Харківського національного університету внутрішніх справ;

 <https://orcid.org/0000-0002-1944-4256>

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ПРАВОСУДДЯ

Підвищення ефективності та якості розслідування злочинів проти правосуддя безумовно нерозривно пов'язано з використанням спеціальних знань та активним впровадженням в діяльність правоохоронних органів сучасних досягнень науки і техніки.

Спеціаліст допомагає слідчому вирішити надзвичайно важливі завдання щодо отримання і залучення до провадження судових доказів, які мають значення для розслідування та визначають напрямки подальшої роботи слідчого.

Злочини проти правосуддя різняться між собою за способом вчинення, особою злочинця, наслідками та іншими криміналістичними ознаками. Тому нами була запропонована їх криміналістична класифікація [1, с. 116–117]. Залежно від виду злочинів проти правосуддя визначаються й особливості використання спеціальних знань при їх розслідуванні.

Зауважимо, що однією із особливостей розслідування досліджуваних кримінальних проваджень є те, що слідчий потребує допомоги спеціалістів вже на стадії відкриття кримінального провадження. Так, під час огляду місця події спеціаліст в межах своєї компетенції досліджує речові докази з метою виявлення слідів, їх фіксації, вилучення та опису; застосовує технічні засоби й використовує, насамперед, неруйнівні методи виявлення слів. Важливим аспектом, як вірно відмічає А. С. Ямашкін, є також застосування методів польової криміналістики, до якої відносяться такі техніко-криміналістичні засоби та методи роботи, які можуть бути використані не в кабінеті слідчого чи в лабораторних умовах експерта, а безпосередньо на місці події чи інших слідчих (розшукових) діях [2, с. 159].

Слідчий використовує допомогу спеціаліста при проведенні й інших слідчих (розшукових) дій (обшуку, слідчого експерименту, інших). Проведення судових експертиз при розслідуванні злочинів проти правосуддя також мають певні особливості. В даній роботі розглянемо лише окремі питання призначення судових експертиз,

які викликають у слідчого низку запитань та не знайшли однозначного вирішення серед науковців.

На даному етапі розвитку криміналістики, враховуючи нинішні можливості й здобутки медицини, науки та техніки з'являються фальсифіковані об'єкти дактилоскопічного дослідження, які в юридичній літературі були розподілені на декілька груп: 1) способи, пов'язані зі змінами папілярного узору безпосередньо на шкірі рук людини; 2) способи, пов'язані з виготовленням штучних папілярних узорів у вигляді муляжів або пласких копій; 3) способи, пов'язані із підкиданням об'єктів із слідами іншої людини або з переносом слідів папілярних узорів з одних об'єктів на інші [3, с. 466].

Такий факт вимагає від слідчого більш повного та ретельного огляду об'єктів, на яких виявлені відбитки пальців рук. Окрім того, ми погоджуємося з Р. В. Якименком у тому, що при призначенні дактилоскопічних експертиз необхідно задавати перед експертом питання про можливість фальсифікації вказаних слідів. В свою чергу, це вимагає розроблення методики проведення дактилоскопічного дослідження з урахуванням можливої фальсифікації відбитків [4, с. 238].

При розслідуванні злочинів проти правосуддя, що вчиняються шляхом насильства, знищення (пошкодження) майна осіб, діяльність яких пов'язана зі здійсненням правосуддя слідчому досить часто доводиться аналізувати різноманітні тексти з погрозами, закликами тощо. У таких ситуаціях слідчий повинен призначати експертизу тексту, яка дозволяє встановити: чи є в ньому погрози, зміст цих погроз. Коло питань, які ставляться перед експертом дуже різноманітні й вирішуються не лише за допомогою спеціальних знань у галузі лінгвістики, а й інших (в тому числі соціопсихолінгвістики, нейролінгвістики та суміжних наук).

Серед видів досліджень, які проводять під час психолінгвістичної експертизи дослідники виділяють: аналіз однозначності чи неоднозначності тлумачення терміна відповідно до мовленнєвої ситуації та у зв'язку із контекстом; аналіз семантичного поля слова, словосполучення та його значення, інші [5, с. 158].

На сьогодні відсутні чіткі рекомендації щодо стандартизованих методик здійснення психолінгвістичної експертизи, а тому вірно відмічає О. В. Кихтюк, що перспективами майбутніх досліджень є напрацювання науково-методологічного інструментарію щодо проведення психолінгвістичної експертизи, вивчення зарубіжного досвіду та адаптація методичного інструментарію [6].

При розслідуванні злочинів проти правосуддя слідчому також доводиться призначати експертизу телекомунікаційних систем (обладнання) та засобів. Серед її видів розрізняють такі підвиди:

1) експертизу мережених пристроїв; 2) експертизу програмних продуктів, що застосовуються в телекомунікаційних технологіях; 3) експертиза мобільних телекомунікаційних пристроїв [7, с. 98–99].

Підсумовуючи зазначимо, що ефективне розслідування злочинів проти правосуддя можливе за умови використання допомоги спеціалістів, в тому числі й шляхом призначення судових експертів, які в свою чергу, потребують подальшого теоретичного осмислення та розроблення експертних методик з врахуванням потреб сьогодення.

Список бібліографічних посилань: 1. Книженко С. О. Криміналістична класифікація злочинів проти правосуддя. *Право і Безпека*. 2013. № 1 (48). С. 113–118. 2. Ямашкин А. С. Методика расследования побегов с мест лишения свободы. М. : Юрлитинформ, 2012. 208 с. 3. Якименко Р. В. Щодо способів фальсифікації слідів капілярних узорів рук людини та можливостей їх виявлення при проведенні дактилоскопічної експертизи. *Криміналістика і судова експертиза*. 2019. Вип. 64. С. 464–480. 4. Гайдук О. Г. Особливості проведення дактилоскопічної експертизи з урахуванням можливості фальсифікації слідів. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Право»*. 2006. Вип. 7. С. 237–238. 5. Богословська М. О. Деякі аспекти судово-лінгвістичної експертизи. *Вісник Академії адвокатури України*. 2009. № 1 (14). С. 152–158. 6. Кихтюк О. До методологічної проблеми психолінгвістичної експертизи // *inforum* : сайт. URL: <https://www.inforum.in.ua/conferences/19/46/319> (дата звернення: 12.10.2019). 7. Практикум з криміналістики : навч. посіб. / за ред. В. Ю. Шепітька. Київ : Ін Юре, 2013. 128 с.

Одержано 15.10.2019

УДК 343.98

Ілля Олександрович КОВАЛЕНКО,

*аспірант кафедри криміналістики, судової медицини та психіатрії,
викладач кафедри кримінально правових дисциплін
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРОВЕДЕННЯ ДОПИТУ ПОТЕРПІЛОГО ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ШАХРАЙСТВА У СФЕРІ ВИКОРИСТАННЯ БАНКІВСЬКИХ ЕЛЕКТРОННИХ ПЛАТЕЖІВ

Вивчення судової та слідчої практики показує, що одним з найпоширеніших та складних в тактичному відношенні слідчих (розшукових) дій у справах про шахрайство, вчинене у сфері використання